

УДК 347.132-058.55

В. В. Мальцев

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Досліджено нормативно-правові акти, які регулюють діяльність Національної гвардії України у сфері забезпечення громадської безпеки. Проаналізовано сутність такої діяльності та визначено відповідне поняття, а також запропоновано шляхи оптимізації функціонування відповідного інституту.

На підставі аналізу змісту нормативно-правових актів, що визначають правовий статус Національної гвардії України, зроблено висновок про необхідність їх оптимізації. Зокрема, потребують оптимізації: питання взаємодії підрозділів Національної гвардії України зі Збройними Силами України та Національною поліцією України в контексті забезпечення громадської безпеки та порядку; питання вдосконалення системи підготовки службовців Національної гвардії України, орієнтація їх у процесі навчання на людиноцентризм та необхідність забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина на більш високому рівні та інші.

Ключові слова: нормативні акти, гвардія, безпека, законність, забезпечення прав людини.

Постановка проблеми. Наразі Україна, яка обрала свій шлях на євроінтеграцію, зобов'язана дотримуватися взятих на себе орієнтирів щодо утвердження правової державності. Будь-яка сьогочасна держава мірилом свого успіху вважає рівень забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, дотримання всіма громадянами прав і свобод інших людей. Проте у сучасному вимірі та на нинішньому етапі функціонування нашої держави є низка проблем, що гальмують відповідні процеси.

Права громадян, реалізація яких забезпечується широким колом державних інституцій, потребують постійного нагляду, а особливо в моменти існування загрозливих для їх порушення ситуацій. Серед найбільш системних прикладів таких ситуацій слід назвати масові скупчення людей із різних причин. У таких умовах питання забезпечення громадської безпеки постає досить гостро.

Національна гвардія України (НГУ) уповноважена реалізовувати свої функції в межах та у спосіб, що передбачені законом. Одна із функцій відповідного органу – забезпечення громадської безпеки, що є елементом правового статусу людини і громадянина, а також національної безпеки

держави. Проте з урахуванням системних державних перетворень, трансформації НГУ та стрімкого підвищення запиту суспільства на посилення рівня безпеки в усіх сферах суспільного життя зазначена тема потребує актуалізації.

Саме тому автор вибрав відповідну тематику, оскільки виконання Національною гвардією України всіх поставлених перед нею завдань, пов'язаних із забезпеченням громадського порядку на високому професійному рівні та у максимально ефективний спосіб, з тим, щоб права кожного були дотримані, є пріоритетним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чимало вчених частково або повністю висвітлили у своїх працях різні аспекти забезпечення громадської безпеки, розглянули тлумачення його сутності, взаємодію громадян у забезпеченні громадської безпеки, а саме це: В. Авер'янов, Н. Алексєєв, М. Байтін, О. Бандурка, Ю. Битяк, Ж. Ведель, І. Голосніченко, О. Довгань, І. Зозуля, М. Єропкін, В. Колпаков, А. Комзюк, Ю. Козлов, А. Кононов, О. Кузьменко, С. Кузніченко, В. Копейчиков, О. Кобзар, А. Коваленко, А. Ключніченко, М. Кравчук, В. Нагребельний, О. Проневич, П. Шляхтун,

В. Фатхутдінов та багато інших. Однак, зважаючи на недостатньо приділену увагу тлумаченню поняття “громадська безпека”, нормативно-правовому регулюванню відповідної галузі в контексті функціонування Національної гвардії України, вказана тематика набуває нового наукового значення і потребує подальших розвідок.

Метою статті є окреслення стану нормативно-правового регулювання діяльності Національної гвардії України у сфері забезпечення громадської безпеки. Своєю чергою, поставлена мета зумовила необхідність розв’язання низки дослідницьких завдань, а саме: 1) дослідження поняття громадської безпеки, визначення її сутності; 2) аналіз нормативного підґрунтя НГУ стосовно забезпечення громадської безпеки – чинного законодавства України; 3) формування пропозицій щодо оптимізації нормативно-правових актів, що складають правову основу функціонування НГУ у зазначеній сфері.

Об’єкт дослідження – суспільні відносини у сфері функціонування Національної гвардії України.

Предметом дослідження є Національна гвардія України як один із суспільних правоохоронних інститутів, що здійснює повноваження із забезпечення громадської безпеки.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до наведеного переліку завдань слід визначити понятійно-категоріальний апарат, розуміння якого дасть змогу поглибити це дослідження і з’ясувати його сутність. Поняття “громада” вченими трактується як “жителі, об’єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями” [1, с. 636], або як група людей, об’єднаних спільністю становища, інтересів, та об’єднання людей, що ставить перед собою певні спільні завдання [2, с. 199].

Ознаки громади характеризують її сутність, до них належать, зокрема, такі, як: наявність жителів; спільність їх проживання у межах певної територіальної одиниці та спільна належність до певної держави. Таким чином, громадою є певна кількість осіб, що проживають на одній адміністративно-територіальній одиниці, мають спільні інтереси та потреби.

Взаємопов’язаність понять “безпека” та “громада” зумовлена сутністю функціонування (або ж існування) певного територіального

колективу, адже для нормального забезпечення своєї діяльності кожен такий колектив має перебувати під захистом (тобто у безпеці).

Безпека є умовою забезпечення інших людських потреб: соціальних, потреб у повазі та самовираженні. Отже, потреба у безпеці є однією із базових людських потреб, яка полягає передусім у необхідності захисту людського життя, забезпечення стабільності умов його існування, від чого залежить задоволення інших її потреб [3]. З аналізу законодавчих актів, які тлумачать поняття безпеки, стає зрозумілим, що безпекою може бути відсутність неприпустимого ризику, пов’язаного з можливістю завдання будь-якої шкоди для життя, здоров’я та майна громадян, а також для навколишнього природного середовища [4].

Такі підходи дають підстави стверджувати, що безпекою загалом є стан особи, за якого їй забезпечені належні умови для самореалізації. Проте поряд із цим громадською безпекою є такий стан загальної захищеності осіб, який відповідає інтересам суспільства і громадян та за якого їм забезпечені належні умови для самореалізації, захист основних та необхідних для життя благ від посягань з боку будь-якої окремої людини, організації, суспільства чи держави.

Водночас, зрозумівши сутність поняття “громадська безпека”, слід дослідити основну частину акцентованої на початку статті автором проблематики, а саме стосовно нормативно-правового підґрунтя функціонування Національної гвардії України в контексті забезпечення громадської безпеки.

Законодавство України чітко регламентує питання правового статусу НГУ загалом і деталізує його не тільки в законах України, а й у підзаконних нормативно-правових актах та відомчих документах.

Закон України “Про Національну гвардію України” щодо визначення правових засад діяльності НГУ зазначає, що Національна гвардія України у своїй діяльності керується Конституцією України, цим та іншими законами України, міжнародними договорами України, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами [5]. Варто визначити особливості впливу розпорядчих актів Міністерства

внутрішніх справ (МВС) України на діяльність усіх органів, що координуються ним (а саме Національну поліцію України, Державну прикордонну службу України, сервісні центри Міністерства внутрішніх справ України), оскільки функціонування МВС України у статусі “супервайзера”, що здійснює координаційну роботу відповідних органів і забезпечує відповідну взаємодію з різними міністерствами Кабінету Міністрів України та Верховною Радою України, є беззаперечним плюсом. Проте визначення деяких положень стосовно тонкощів діяльності НГУ у відомчих актах МВС України – питання дискусійне.

Попередній нормативно-правовий акт, який регулював правовий статус аналогічної служби, – Закон України “Про внутрішні війська МВС України” (на базі яких створена сучасна Національна гвардія України), що визнавав правовою основою їх діяльності Конституцію України, постанови Верховної Ради України, інші законодавчі акти України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, військові статuti Збройних Сил України [6].

Відповідно ж до чинного законодавства правовою основою діяльності Збройних Сил України є Конституція України, Закон України “Про оборону України”, статuti Збройних Сил України, інші закони України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, міжнародні договори України, що регулюють відносини в оборонній сфері [7].

На цих прикладах бачимо, що у більшості випадків учені та законодавці під правовою основою розуміють певні нормативні акти, які регулюють діяльність того чи іншого суб’єкта права. Натомість, як відомо, у нормативних актах закріплюються окремі правові норми, що є підвидом норм соціальних і являють собою загальнообов’язкове формально визначене правило соціально значущої поведінки, встановлене або санкціоноване державою, спрямоване на регулювання суспільних відносин шляхом визначення прав і обов’язків їх учасників і забезпечене можливістю застосування державного примусу [8].

Водночас, аналізуючи від загальних основ правового статусу Національної гвардії України до деталей у сфері виконання нею покладених законом завдань із забезпечення прав і свобод людини і громадянина в контексті забезпечення громадського порядку, доцільно наголосити на деяких основних аспектах.

Сили та засоби НГУ залучаються до забезпечення громадської безпеки:

– для виконання завдань щодо спільного патрулювання нарядами вулиць, площ, парків, скверів, вокзалів, аеропортів, морських та річкових портів, інших публічних (громадських) місць – на підставі Плану залучення сил та засобів військової частини до служби з охорони громадського порядку, який розробляється строком на місяць, затверджується командиром військової частини НГУ. За необхідності до цього Плану вносять зміни, які затверджуються та погоджуються в установленому вище порядку, а також можливе залучення відповідних сил Національної поліції України у межах міжвідомчої взаємодії;

– для виконання завдань щодо забезпечення громадської безпеки під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій, інших масових та спортивних заходів, під час заходів у публічних (громадських) місцях за участю осіб, стосовно яких здійснюється державна охорона, а також щодо проведення спільних заходів з метою стабілізації оперативної обстановки в разі її загострення в межах території однієї чи декількох адміністративно-територіальних одиниць [9].

Варто зацентувати увагу також на базових положеннях стосовно забезпечення громадського порядку, що викладено у нормах Закону України “Про Національну гвардію”, а саме щодо: охорони громадського порядку, забезпечення захисту та охорони життя, здоров’я, прав, свобод і законних інтересів громадян; участі у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, що створюють небезпеку для життя та здоров’я громадян (ст. 2); взяття участі у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку, у тому числі під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій, інших масових заходів (ст. 12) та інші [10].

Проаналізувавши відповідні положення, доцільно звернути увагу на те, що правовою основою діяльності Національної гвардії України є сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, що виникають у процесі її організації та функціонування, а також визначають завдання, функції та повноваження.

Висновки

Отже, на підставі окреслення стану нормативно-правового регулювання діяльності Національної гвардії України у сфері забезпечення громадської безпеки, дослідження поняття громадської безпеки, визначення її сутності, аналізу нормативного підґрунтя функціонування НГУ стосовно забезпечення громадської безпеки – чинного законодавства України було сформовано такі пропозиції щодо оптимізації відповідного інституту.

1. Громадською безпекою є такий стан загальної захищеності осіб, який відповідає інтересам суспільства і громадян та за якого їм забезпечені належні умови для самореалізації, захист основних та необхідних для життя благ від посягань з боку будь-якої окремої людини, організації, суспільства чи держави.

2. Особливість впливу розпорядчих актів Міністерства внутрішніх справ України на діяльність всіх органів, що координуються ним (а саме Національну поліцію України, Державну прикордонну службу України, сервісні центри Міністерства внутрішніх справ України), оскільки функціонування МВС України у статусі “супервайзера”, що здійснює координаційну роботу відповідних органів і забезпечує відповідну взаємодію з різними міністерствами Кабінету Міністрів України та Верховною Радою України, є беззаперечним плюсом. Проте визначення деяких положень стосовно тонкощів діяльності Національної гвардії України у відомчих актах МВС України – це питання дискусійне.

3. Законодавство України чітко регламентує питання правового статусу Національної гвардії України загалом і деталізує його не тільки у законах України, а й у підзаконних нормативно-правових актах та відомчих документах.

На підставі аналізу змісту нормативно-правових актів, що визначають правовий статус НГУ, а саме здійснення нею повноважень щодо забезпечення громадського порядку та безпеки, можна зробити висновок про необхідну їх оптимізацію. Зокрема, потребують належного правового регулювання: питання оптимізації взаємодії підрозділів Національної гвардії України зі Збройними Силами України та Національної поліцією України в контексті забезпечення громадської безпеки та порядку, а також питання вдосконалення системи підготовки службовців НГУ, орієнтація їх у процесі навчання на людиноцентризм та

необхідність забезпечення прав і свобод людини і громадянина на більш високому рівні та інші.

Це може бути підґрунтям для подальших досліджень у зазначеному напрямі.

Перелік джерел посилання

1. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 1998–2004.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2002. 1440 с.
3. Пасічник В. Філософська категорія безпеки як основа нової парадигми державного управління національною безпекою. *Науковий вісник*. 2011. Вип. 7. С. 25.
4. Про заходи виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 05.05.1997 р. № 409 “Про забезпечення надійності й безпечної експлуатації будівель, споруд та інженерних мереж” : наказ (спільний) Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України та Державного комітету України по нагляду за охороною праці № 32/288 від 27.11.1997 р.
5. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594.
6. Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України : Закон України від 26.03.1992 р. № 2235-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 29. Ст. 397.
7. Про Збройні Сили України : Закон України від 06.12.1991 р. № 1934-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 9. Ст. 108.
8. Погребной И. М. Теория права : учеб. пособие. 3-е изд., испр. и доп. Харьков : Основа, 2003. С. 5, 45, 113 ; Скакун О. Ф. Теория держави і права : підручник [пер. з рос.]. Харків : Консум, 2001. С. 275.
9. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку: наказ МВС України від 10.08.2016 р. № 773. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16> (дата звернення: 15.01.2021).
10. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2021 р.

УДК 347.132-058.55

В. В. Мальцев

НОРМАТИВНОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ В СФЕРЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Исследованы нормативно-правовые акты, которые регулируют деятельность Национальной гвардии Украины по обеспечению общественной безопасности. Проанализирована суть такой деятельности и определено соответствующее понятие, а также предложены пути оптимизации функционирования соответствующего института.

На основании анализа содержания нормативно-правовых актов, которые определяют правовой статус Национальной гвардии Украины, сделан вывод о необходимости их оптимизации. В частности, требуют оптимизации: вопросы взаимодействия подразделений Национальной гвардии Украины с Вооруженными Силами Украины и Национальной полицией Украины в контексте обеспечения общественной безопасности и порядка, а также вопросы усовершенствования системы подготовки служащих Национальной гвардии Украины, ориентация их в процессе обучения на человекоцентризм и необходимость обеспечения реализации прав и свобод человека и гражданина на более высоком уровне и др.

Ключевые слова: нормативные акты, гвардия, безопасность, законность, обеспечение прав человека.

UDC 347.132-058.55

V. Maltsev

REGULATION OF ACTIVITIES OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE TO ENSURE PUBLIC SECURITY

The article examines the legal acts regulating the activities of the National Guard of Ukraine to ensure civil security. The essence of such activity is analyzed and the corresponding concept is defined, and ways of optimizing the functioning of the corresponding institution are also proposed.

The National Guard of Ukraine is authorized to perform its functions within the limits and in the manner prescribed by law. One of the functions of the relevant body is to ensure public safety, which is an element of the legal status of man and citizen, as well as the national security of the state. However, taking into account the systemic state transformations, the transformation of the National Guard of Ukraine and the rapidly increasing demand of society to increase the level of security in all spheres of public life, this topic needs to be updated.

On the basis of outlining the state of legal regulation of the National Guard of Ukraine to ensure public safety, study the concept of public safety, determine its essence, analysis of the regulatory framework of the National Guard of Ukraine to ensure public safety - current legislation of Ukraine, formed certain proposals to optimize institute.

Based on the analysis of the content of regulations that determine the legal status of the National Guard of Ukraine, we can conclude that they need to be optimized. In particular, they need proper legal regulation: issues of optimizing the interaction of units of the National Guard of Ukraine with the Armed Forces of Ukraine and the National Police of Ukraine in the context of ensuring public safety and order; issues of improving the system of training of employees of the National Guard of Ukraine, their orientation in the process of training on human-centeredness and the need to ensure the rights and freedoms of man and citizen at a higher level and others.

Keywords: regulations, guard, security, legality, ensuring human rights.

Мальцев Віталій Вікторович – кандидат юридичних наук, начальник відділення по роботі з особовим складом військової частини 3066 Північного оперативного-територіального об'єднання Національної гвардії України

<https://orsid.org/0000-0002-5422-235X>